

«ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ»

“Ηθης
Μελεάγρου

“Η “Ηθη Μελεάγρου δεν είναι τυχαίο πρόσωπο στην πεζογραφία μας. Έδωσε έργο, που εκτιμήθηκε πλατιά. Στην «Ανάνομη Πόλη» παρουσίασε δείγμα μιας μεστής γραφής και μιας καλλιτεχνικής οικειότητας με ολότελα δική της προσωπικότητα. Ο κόσμος, οι άνθρωποι μέσα στους οποίους κινούνταν της ήταν καλά γνωστοί, ήταν, ως ένα βαθμό, προεκτάσεις της δικής της ύπαρξης.

Στην «Ανατολική Μεσόγειο» ο κύκλος διευρύνεται. Έδώ πια δεν έχουμε μπροστά μας ένα συγκεκριμένο, έντοπισμένο θέμα με αυστηρά καθορισμένη περιμετρη δ-του και χαρακτηρισ και πλοκή και αίσθημα έδσκονται σε σημεία όπου μπορεί ν’ απλώσει το χέρι ή συγγραφέας.

Η καινούρια δουλιά της Η.Μ. φέρει μέσα της τα στοιχεία ή καλύτερα τις προθέσεις ενός έπους. Όπως λέει και ή ίδια στο προλογικό της σημείωμα, «αφετηρία και περιήγες του μυθιστορήματος είναι ή ιστορία, ή παράδοση, ή μυχή του λαού μας και εκείνη ή διάλυση του όνειρου, ή ανατροπή της μοίρας, ή διάσπαση της ένότητας, ή σύγχυση των στόχων και των προσανατολισμών».

Με δύο λόγια, κατά την συγγραφέα, θέμα του μυθιστορήματος είναι ή Κύπρος και το σύγχρονο δράμα της — εβδωμένο φυσικά από την ιστορική του σκοπιά — αλλά και τα δράματα, που συγκλονίζουν τους λαούς έχουν πάντα μια αντικειμενική λογική.

Δεν άρκοσας δικος στην Η.Μ. αυτός ο πολύ φιλόδοξος στόχος. Ξεκίνησε να προσεγγίσει τον άγκο του θέματος της μ’ ένα πέρα για πέρα μοντέρνο τρόπο. «Έτσι-σε» με τους διαφορετικούς τρόπους τη μορφή σ’ όλα τα επίπεδα — μέχρι σημείου να «διχοτομήσεται» αυτήν ακόμα τη μορφή της ήρωϊδας της.

Αυτό του είδους ή γραφή όμως έχει τρομακτικές απαιτήσεις, που δεν περιορίζονται στην άπλη γνώση του μηχανισμού της λειτουργίας της. Το θεμελιώκο ερώτημα, που τίθεται στις περιπτώσεις αυτές είναι αν ή γραφή, που χρησιμοποιεί ή συγγραφέας θγαίνει οργανικά μέσα από όλα εκείνα, που θέλει να πει. “Αν το ένα είναι φυσική απόρροια του άλλου ή απλάς επεβάλλεται του άλλου έ-ζωτερικά.

Όμολογούμενα πολύ μας θα-σάνισαν τα ερωτήματα αυτά μ’ άση καλή θέληση και να επιδει-ξουμε, δεν μπορούμε με καθαρή καρδιά να πούμε πως ή περιπέτεια της Η.Μ. μέσα στην Ανατολική Μεσόγειο υπήρξε επιτυχής.

Το μυθιστόρημα σαν σύνολο έ-χει, κατά την άποψη μας, σοβαρές άδυναμίες (παρά την προσοχή με την οποία γράφτηκε), που προά-δουν το λύγισμα της πεζογράφου κάτω από το βάρος, που επιμή-στηκε. Διασάροντας το θελιό έ-χεις σχεδόν διαρκώς την ενδιά-ση πως τα πράγματα — τα πρό-σωπα και τ’ αντικείμενα — θρί-σκονται σ’ ένα πελαγοδρόμιο, σε μια άσάφεια και μια θολούρα, που άποσενώνουν τον άναγνώστη. Τον άποσενώνουν με το μπερδεμα των αξιών, που στη βάση του, πιστεύουμε, θροίκεται ή αντιφατι-κή καλλιτεχνική μέθοδος, που χρη-σιμποίησε ή Η. Μ. “Αντιφατική, γιατί πήγε να στριμώξει τον πλο-τό κόσμο με τα πολυσύνθετα προ-βλήματα του μέσα σ’ ένα μικρό κομμάκι.

Χαρακτηριστικό είναι πως εκεί όπου έξ αντικείμενο ο κόσμος μπαίνει, εκεί οι άδρανοι καθα-ρίζουν και νιώθεις πως το κοσά-δι έρχει άγκυρα σε γήριμα λι-μάνια. Οι σελίδες αυτές (“Ιωνά, Κορνάου, μερικές ένδοσκοπήσεις της Μαγαρίτας (ή της “Ελένης) είναι δυνατές, συναρπάζουν. Έ-κει ή Η. Μ. δίνει τον καλύτερο έ-αυτό της.

Στο γενικό του πλάνο το μυ-θιστόρημα προσπαθεί να πραγμα-τοποιήσει τομή — κυρίως ψυχολο-γική (όχι άμας και άσκλησται-κά) — στην έποχή, που έφερε σ’ ά-ματωμένα Χριστούγεννα του 1953. — Έκει κλείνει και το θελιό. “Υ-

πάρχουν σημεία, όπου ή πολιτική έισορμιά γυμνή μέσα στις σελίδες για να τους προσδώσει ίσως τη γεύση της άωπτητας της.

Έδώ, σ’ αυτές τις σελίδες, πα-ραυσιάζονται κι’ οι μεγαλύτερες άδυναμίες της Η. Μ. “Ορισμένες

Π. ΠΑΙΟΝΙΔΗ

αδιάδους σημασίες πολιτικές και ταστάσεις αντικρούονται μ’ ένα στενόκαρδο, από άσθητικές πλευ-ράς, τρόπο. “Ολοκληρω το σύνολο στοιχεία, στο οποίο αφιερώνεται άρκετός χώρος, δίνεται σαν μια «άλλη» δόξαμη. Πιοταύ οι Τούρ-κοι αναφέρονται σαν «έκείνοι», ο δέ “Ιωνά, πόνται και ή άραία μορφή του μυθιστορήματος, ο φο-ρέας, κατά την συγγραφέα, των ήθαικών, μιλά γ’ αυτούς σαν ράτσας με «έμφνη τη ραπή στη θία», σαν ράτσας που έδωσε «διέ-ξοδο στο άπαθήμεκο μέρος εναντί-ον μας».

“Ολ’ αυτά, που μπορεί να τα περιμένεις σε μια έφημερίδα, στε-νεύουν άγρια περισσότερο και έγκυθαίζουν αυτό τον πολύθουο και πολυσύνθετο κόσμο της “Ανα-τολικής Μεσογείας, που θέλησε να στήσει ή Η.Μ. και μειώνουν το ά-νάστημά της σαν πνευματικής δη-μιουργού. “Ο συγγραφέας είναι πάνω απ’ όλα ένας οδμανιστής και δεν έχει το δικαίωμα να μετατρέ-πει σε καρικατωδες ολόκληρη κα-τηγορία ανθρώπων. (έξήρινα με-κατά μέρος την πολιτική μας έκ-τίμηση των θέσεων της Η.Μ.)

Θα μπορούσαν φυσικά να ειπω-θούν πολλά για την «Ανατολική Μεσόγειο» — για τα άρητικά και τα θετικά της σημεία. “Όπως και ναίγει πρόκειται για ένα μυθιστό-ρημα, πάνω στο οποίο δουλεύει πολύ ή Η.Μ. Κι’ αυτό φαίνεται και στη γλώσσα, μια γλώσσα στρατή, πλούσια, χυμώδης χωρίς κατωμώδες και «διαλείψεις».

“Όποιο και ναίαι το γενικό άπο-τέλεσμα, εκφράζουμε την έκτίμη-ση μας προς την Η.Μ. για το κα-νόνο της έργου.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

1959

ρά
διο
συ
τη
λο
νός
μέ
σά
μέ
κα
τα
τη
μέ
με
λοι
λό
χ’

κο
φο
να
Χα
Λι
ά
πε
τη
ερ
σα
γε
·
στο
ποι
φοι
μασι
του
ζει
Κα

τα
ή
γι
σι

γάρη

ίνες)

φρονο-
πρό-
πορή-
ιστεύει
· το-
χιστι-
πραγ-
η κα-
σική-